

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA PRÁVA

Zánik závazku v obchodných vzťahoch uplynutím doby jeho trvania

Termination of the commitment in business relations after the period of
its duration

Študent: Marek Čuboň

Vedúci bakalárskej práce: JUDr. Bohuslav Halfar

Ostrava 2011

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra práva

Zadání bakalářské práce

Student: **Marek Čuboň**
Studijní program: B6208 Ekonomika a management
Studijní obor: 6208R011 Ekonomika a právo v podnikání
Téma: **Zánik závazku v obchodních vztazích uplynutím doby jeho trvání**
Termination of the Commitment in Business Relations after the Period of its Duration

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
 2. Způsoby zániku závazku a jejich význam v obchodních vztazích
 3. Problematika promlčení a prekluze v závazkových vztazích
 4. Praktické příklady promlčení a prekluze závazku a jejich řešení
 5. Závěr
- Seznam použité literatury
Seznam zkratk
Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce
Přílohy

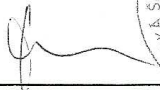
Seznam doporučené odborné literatury:

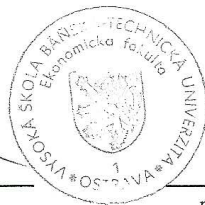
FALDYNA, F.; HUŠEK, J.; POHL, T. *Zajištění a zánik obchodních závazků*. 2. rozš. vyd. Praha: Aspi, 2007. 223 s. ISBN 978-80-7357-154-2 (brož.).
ŠVESTKA, J.; SPÁČIL, J.; ŠKÁROVÁ, M.; Hulmák, M. a kol. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008. 1070 s. ISBN 978-80-7400-004-1.
VAŠKE, V. *Přehled judikatury ve věcech promlčení a prekluze v soukromém právu*. Praha: ASPI, 2006. 347 s. ISBN 80-7357-186-2.
WEINHOLD, D. *Promlčení a prekluze v obchodních závazkových vztazích*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. 164 s. ISBN 978-80-7400-183-3 (brož.).

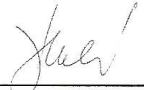
Formální náležitosti a rozsah bakalářské práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí bakalářské práce: **JUDr. Bohuslav Halfar**

Datum zadání: 26.11.2010
Datum odevzdání: 11.05.2011

JUDr. Bohuslav Halfar
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

„Miestoprísazne prehlasujem, že som celú bakalársku prácu vypracoval samostatne a uviedol som všetku použitú literatúru a ďalšie pramene“

Ostrava, dňa 11.5.2011

.....

Marek Čuboň

Pod'akovanie

Touto cestou by som chcel poďakovať JUDr. Bohuslavu Halfarovi za cenné pripomienky čas a trpezlivosť, ktoré mi pri vypracovaní tejto práce venoval.

Obsah

1	Úvod	1
2	Spôsoby zániku záväzku a ich význam v obchodných vzťahoch	3
2.1	Zánik obchodného záväzku splnením	3
2.1.1	Subjekty plnenia	3
2.1.2	Predmet plnenia	4
2.1.3	Spôsob plnenia	4
2.1.4	Miesto plnenia	5
2.1.5	Doba plnenia	6
2.2	Odstúpenie od zmluvy	6
2.3	Odstupné	8
2.4	Úradná úschova	8
2.5	Splynutie	9
2.6	Výpoveď	9
2.7	Zmarenie účelu zmluvy	10
2.8	Nemožnosť plnenia	11
2.9	Započítanie pohľadávok	12
2.10	Smrť dlžníka alebo veriteľa	13
2.11	Dohoda o narovnaní	14
2.12	Dohoda o novacii	15
2.12.1	Privátna novacia	15
2.12.2	Kumulatívna novacia	15
2.13	Odpustenie dlhu	16
2.14	Význam zániku záväzku z hľadiska účtovníctva a dane z príjmu	16
3	Problematika premlčania a preklúzie záväzkových vzťahoch	18
3.1	Počítanie času pri premlčaní a preklúzii	19
3.2	Premľčanie	20
3.2.1	Predmet premlčania	20
3.2.2	Dĺžka doby premlčania	21
3.2.3	Začiatok behu premlčacích lehôt	23

3.2.4	Stanavie premlčacej doby	29
3.2.5	Pretrhnutie premlčacej doby	34
3.2.6	Absolútne obmedzenie premlčacej doby	35
3.3	Preklúzia	36
3.3.1	Prekluzívne doby podľa obchodného zákonníka	36
3.3.2	Preklúzia práv realizovateľných mimosúdnym právnym úkonom	36
3.3.3	Trvanie akcesorických záväzkov pri preklúzii hlavného záväzku	37
4	Praktické príklady premlčania a preklúzie záväzku a ich riešenie ...	38
5	Záver	45
	Zoznam použitej literatúry a prameňov:	46
	Zoznam použitých skratiek	47
	Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce	48

1 Úvod

Problematika záväzkového práva patrí medzi najčastejšie realizované inštitúty, ktorá sa týkajú obchodného práva. Prakticky neustále sa uzatvárajú nejaké zmluvy, zhotovujú diela, uskutočňujú predaje a nákupy atď. Tak ako je bežne, že vznikajú nové zmluvy, s ktorých samozrejme vznikajú aj nové záväzky, tak bežne je aj to, že tieto zmluvy zanikajú. Zánik záväzku je prirodzenou súčasťou obchodno záväzkových vzťahov

Cieľom mojej práce je práve zánik záväzku v obchodno záväzkových vzťahoch, so zameraním hlavne na zánik záväzku uplynutím doby. Táto téma je pre mňa veľmi zaujímavá a taktiež veľmi praktická. Vzhľadom k tomu, že téma obchodného práva je populárna, je veľa autorov, ktorý sa zaoberajú jej tematikou a preto nie je problém nájsť tituly, ktoré boli potrebné k vypracovaniu tejto bakalárskej práce.

Bolo by však vhodné pripomenúť, že otázka zániku záväzku v obchodno záväzkových vzťahoch je veľmi rozsiahla, pre ktorú je rozsah stanovený pre moju bakalársku prácu veľmi krátky, a preto sa nemôžem zaoberať danou problematikou do najmenších detailov, ale iba povrchne rozoberiem túto problematiku podľa Českého obchodného práva.

Hlavná časť mojej bakalárskej práce je rozdelená do troch kapitol. Z toho v prvej kapitole sa venujem k všeobecnému popísaniu zániku záväzkov, kde najobsiahlejšiu časť tvorí samozrejme zánik záväzku splnením a ku konci tejto kapitoly sa taktiež venujem aj významu zániku záväzku z hľadiska účtovníctva a dane z príjmu. V druhej kapitole sa zameriavam na zánik záväzku premlčaním a preklúziou a ich detailnejším popisom a taktiež rozobratím problematiky premlčania a preklúzie v obchodno záväzkových vzťahoch. V mojej tretej kapitole som poukázal na praktické riešenie prípadov ohľadom

premlčania a preklúzie, kde sa môže stať, že odvolací súd zle posúdi vec a nestotožňuje sa z názorom dovolacieho súdu.

2 Spôsoby zániku záväzku a ich význam v obchodných vzťahoch

2.1 Zánik obchodného záväzku splnením

Splnenie je typický a najobvyklejší spôsob akým môže záväzok zaniknúť, pri ktorom dochádza k uspokojeniu veriteľa. Je upravený v obchodnom zákonníku v § 324 až 343. Splnenie obchodného záväzku je definované ako *„právny úkon zaviazanej osoby, ktorým tato, s úmyslom splniť svoje povinnosti zo záväzkového vzťahu, poskytuje oprávnenej osobe predmet plnenia, odpovedajúci obsahu záväzku“*¹.

V prípade, že strany majú vzájomné záväzky, môže sa splnenia záväzku domáhať iba strana, ktorá si svoj záväzok už splnila, poprípade je pripravená ho súčasne splniť s druhou stranou (tzv. Zásada súčasného plnenia záväzkov).

2.1.1 Subjekty plnenia

Subjekt poskytujúci plnenie

Záväzok je splnený zásadne dlžníkom, od ktorého ma pravo plnenia veriteľ požadovať. Taktiež zákon pripúšťa aj možnosť, aby dlžníkova povinnosť mohla zaniknúť splatením dlžníkovej povinnosti treťou osobou a dlžník s tým musí súhlasiť. V prípade, že dlžník poruší svoje povinnosti, jeho súhlas nie je potrebný. Zánik záväzku prostredníctvom tretej osoby nie je prípustný, pokiaľ plnenie záväzku je priamo viazané na vlastnosti dlžníka. Ak sa dlžník rozhodol plniť záväzok prostredníctvom tretej osoby, odpovedá za plnenie záväzku rovnako, ako kedy ho plnil sám. Vina za výber tretej osoby a dôsledky s tým spojené, nemôžu byť prenesené na veriteľa.

¹ FALDYNA, F., HUŠEK, J., POHL, T. *Zajištění a zánik obchodních závazků*, s.119

Subjekt prijímajúci plnenie

Povinný prijať plnenie je predovšetkým k tomu oprávnený veriteľ. Taktiež môže dlžník plniť tretej osobe, ktorá je zo zmluvy spôsobilá prijať plnenie. Výnimočne môže byť plnené aj osobe, ktoré veriteľom nie je a nebola poukázaná na prijatie plnenia. Tretia osoba môže byť k prijatiu plnenia oprávnená na základe asignácie.

2.1.2 Predmet plnenia

Dlžník ma plniť presne to, čo je predmetom záväzku. *„Predmetom plnenia je to, čo je dlžník povinný veriteľovi poskytnúť“²*. Zmena predmetu plnenia je možná, iba keď s tým veriteľ súhlasí a musí sa jednať len o nepatrnú zmenu. Veriteľovi nemôže byť vnútené plnenie, ktoré si neobjednal a s ktorým nesúhlasí.

V obchodno záväzkových vzťahoch sa taktiež môžeme stretnúť s alternatívnym plnením záväzku, kde existuje možnosť splnenia záväzku viacerými spôsobmi. Je nutné, aby k voľbe jedného spôsobu plnenia záväzku došlo ešte pred začiatkom plnenia. Právo na spôsob plnenia má dlžník, pokiaľ nie je v zmluve určené ináč.

2.1.3 Spôsob plnenia

Spôsob plnenia môže byť jeden, ale taktiež cela rada. Ak nie je v zmluve alebo veriteľom presne stanovený spôsob plnenia, tak má podporné právo určiť si spôsob plnenia dlžník. Po oznámení stanoveného spôsobu plnenia druhej strane, nie je možné bez súhlasu druhej strany zmeniť.

Kogentná úprava stanoví, že záväzok, ktorý ma dlžník zanikne až po jeho riadnom a včasnom splnení veriteľovi, ale v prípade, že záväzok nie je splnený včas, dlžník sa dostáva do omeškania, ale splniť záväzok

² KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., a kol., Občanské právo hmotné, s. 150

tým nezaniká (jedine že veriteľ by od zmluvy odstúpil). Takže záväzok môže zaniknúť taktiež oneskoreným splnením.

Taktiež je možné aj čiastočné plnenie, ktoré je veriteľ povinný prijať, pokiaľ to neodporuje povahe záväzku alebo hospodárskemu účelu sledovaného veriteľom pri uzavretí zmluvy, ak tento účel je v zmluve vyjadrený, alebo v čase uzavretia zmluvy bol dlžníkovi známy. Čiastočné plnenie môže znamenať vadu alebo aj oneskorenie so zbytkom plnenia

Veľmi časte je aj plnenie záväzku pomocou inej osoby upravené v § 331 obchodného zákonníku, ktorý upravuje odpovednostné dôsledky. Ak dlžník plní záväzok pomocou inej osoby, ručí rovnako, ako keby že plní záväzok sám.

2.1.4 Miesto plnenia

Obchodno záväzkové vzťahy sú upravené v § 335 obchodného zákonníka, ktorý hovorí, že *„k riadnemu splneniu záväzku sa vyžaduje, aby záväzok bol splnený v stanovenom mieste, v opačnom prípade nie je záväzok splnený riadne“*³. Miesto plnenia by malo byť stanovené v zmluve, ale účastníci sa mohli taktiež dohodnúť na mieste plnenia v uzavretej zmluve.

V prípade nepeňažného plnenia, ak nie je miesto plnenia záväzku určené v zmluve, dlžník je povinný splniť záväzok na mieste, kde mal v dobe uzavretia zmluvy svoje miesto podnikania, sídlo, príp. bydlisko.

Najčastejším plnením miesta v obchodno záväzkových vzťahoch je platenie prostredníctvom banky. Miestom plnenia je banka, kde má veriteľ založený účet. Dlžník nesie so sebou všetky náklady a rizika až do doby, keď sa čiastka pripíše na veriteľov účet.

³ FALDYNA, F., HUŠEK, J., POHL, T. *Zajištění a zánik obchodních závazků*, s.124

2.1.5 Doba plnenia

Dlžník je povinný splniť záväzok v dobe, ktorá je stanovená v zmluve. Keďže doba plnenia nie je podstatná náležitosť zmluvy, môže sa stať, že v zmluve nebude stanovená. Vtedy je veriteľ oprávnený požadovať plnenie záväzku hneď po uzavretí zmluvy a dlžník je povinný splniť záväzok bez zbytočného odhadu, hneď ako ho veriteľ o to požiada. Väčšinou je doba plnenia určená tak, aby vyhovovala obom stranám. Môže sa však stať, že doba plnenia môže byť určená len v prospech jednej strany.

Ak je doba plnenia stanovená v prospech dlžníka, tak veriteľ nemá oprávnenie požadovať plnenie pred touto dobou, ale dlžník ma právo plniť svoj záväzok predčasne. Ak zmluva je stanovená v prospech veriteľa, tak je veriteľ pred touto dobou oprávnený požadovať plnenie, avšak dlžník nie je oprávnený svoj záväzok plniť.

Ak dlžník pri predčasnom splatení dlhu splní peňažný záväzok pred stanovenou dobou, tak nemôže bez súhlasu veriteľa si odčítať od dlžnej čiastky úrok odpovedajúci dobe, o ktorú zaplatil skôr.

2.2 Odstúpenie od zmluvy

Odstúpenie v obchodných vzťahoch podlieha regulácii obchodného zákonníka, občiansky zákonník sa nepoužije. Keďže je odstúpenie o zmluvy jednostranným právnym úkonom, museli byť v práve vytvorené také podmienky, ktoré znemožňujú sa jednej strane zbaviť nevýhodnej zmluvy a tým pádom aj porušovať viazanosť zmlúv. „*Preto je odstúpenie od zmlúv možné len v prípadoch, ktoré stanoví zmluva alebo zákon*“⁴

Obchodný zákonník stanovuje, že od zmluvy sa môže odstúpiť pri porušení zmluvnej povinnosti a to buď stavajúcej alebo potenciálne hroziacej. Taktiež výnimočne pripúšťa aj odstúpenie od zmluvy aj vtedy,

⁴ BEJČEK, J., ELIÁŠ, K., RABAN, P., a kol. Kurs obchodního práva. Obchodní závazky, s.220

ak zmluvná povinnosť porušená nebola. Z toho vyplýva, že môžeme rozlišovať odstúpenie od zmluvy za porušenie povinnosti druhou stranou alebo odstúpenie od zmluvy bez jeho porušenia druhou stranou.

Tým, že odstúpi jedna strana od zmluvy, tak jej taktiež zanikajú práva aj povinnosti, ktoré zo zmluvy vyplývali. Plnenie, ktoré bolo poskytnuté predtým, ako jedna strana od zmluvy odstúpila, musí byť druhej strane vrátené. Pokiaľ šlo o peňažné plnenie, tak musí byť vrátené aj v príslušnými úrokmi. „*Zánik práv a povinností sa týka oboch zmluvných strán*“⁵. Odstúpenie od zmluvy sa netýka tých zmlúv, ktoré obsahujú rozhodcovskú doložku a tie zmluvne ujedania, ktoré majú povahu trvať aj po skončení zmluvy (informácie o know-how). Nárok na náhradu škody, ktorý vznikol porušením zmluvy pred okamžikom odstúpenia od zmluvy sa odstúpenia od zmluvy nedotýka.

Okamžik odstúpenia od zmluvy nastane v momente, keď je prejav strany, ktorá chce odstúpiť doručený druhej strane. Forma prejavu odstúpenia od zmluvy závisí na tom, či ide o odstúpenie od zmluvy uzavretej pomocou občianskeho zákonníka a na tom, či si strany povinnosť písomnej formy zrušenia zmluvy zjednali aj tam, kto to zákon nepredpisuje.

Sankčné odstúpenia

Ma dvojitý režim, ktorý závisí od toho či bola zmluva porušená podstatným alebo nepodstatným spôsobom, nepozerajúc na to či povinnosť porušil dlžník alebo veriteľ. Pri podstatnom porušení zmluvy má druhá strana oprávnenie od zmluvy odstúpiť hneď ako to oznámi strane v omeškaní bez zbytočného odkladu po tom, čo sa o porušení dozvedela. Pri nepodstatnom porušení môže druhá strana odstúpiť v prípade, že strana ktorá je v omeškaní, nesplní svoju povinnosť ani v dodatočnej lehote, ktorá jej bola stanovená. Ak však strana, ktorá je v

⁵ BEJČEK, J., ELIÁŠ, K., RABAN, P., a kol. Kurs obchodního práva. Obchodní závazky, s.220

omeškaní vyhlási, že svoj záväzok nesplní, môže druhá strana od zmluvy odstúpiť aj bez poskytnutia dodatočnej lehoty.

2.3 Odstupné

Nemá nič spoločné s odstúpením od zmluvy, je to samostatný právny inštitút. Ide o to, že ak si obe zmluvné strany v zmluve zahrnú dojednanie, že jedna strana alebo ktorákoľvek strana je oprávnená zrušiť zmluvu, zaplatením určitého odstupného.

Najčastejšia a najpravdepodobnejšia je situácia, že odstupné bude zaplatené vo finančnej podobe. Strany sa ale taktiež môžu dohodnúť na akejkoľvek inej forme zaplatenia odstupného (práca, výkon). Keďže dispozitívna úprava nestanovuje výšku odstupného, odstupné by sa malo pohybovať v primeranej výške, aby nedošlo k porušeniu dobrých mravov.

Zjednanie odstupného nie je viazané na žiadne porušenie povinnosti ktorejkoľvek zo strán. Obe strany môžu zrušiť zmluvu tým, že zaplatia zjednané odstupné a podajú o tom správu druhej strane. Zmluva sa ruší od doby svojho uzavretia, tj. od doby svojho počiatku a účinok je rovnaký, ako by zmluva nikdy neexistovala. Forma oznámenia závisí na tom, či sa ruší povinne písomná zmluva alebo zmluva u ktorej sa písomná forma o zrušení stanovila.

2.4 Úradná úschova

Dlžník môže svoj záväzok splniť, že predmet uloží do úradnej úschovy, čím jeho záväzok zanikne. Musia byť však splnené podmienky, ktoré stanovuje § 568. Avšak do úradnej úschovy môžu byť uložené iba dlhy, ktorým to pripúšťa povaha dlhu a tiež musí existovať aspoň jeden z dôvodov, ktoré sú stanovené v zákone :

- veriteľ je v omeškaní
- veriteľ je neprítomný

- dlžník má pochybnosti o tom, kto je veriteľom
- dlžník veriteľa nepozná

O prijatí dlhu do úschovy rozhoduje príslušný súd, ktorý po preskúmaní zákonných dôvodov vec do úschovy prijme alebo odmietne prijať. Náklady na úschovu a ďalšie náklady s ňou spojené nesie zo zákona veriteľ.

2.5 Splynutie

V postate ide o to, že pri existencii záväzku musia existovať aspoň dve rôzne osoby, tj. veriteľ a dlžník. V prípade, keď toto prestane platiť, tzn. že jedná osoba sa stane zároveň subjektom pohľadávky aj dlhu, musí záväzok prestať existovať. *„Nikto nemôže byť sám sebe dlžníkom a naopak“⁶.*

K splnutiu môže dôjsť rôznymi právnymi úkonmi, ako napr. Veriteľ sa môže stať univerzálnym dlžníkovým dedičom alebo môže dôjsť k fúzii medzi dlžníkovou a veriteľovou právnickou osobou.

2.6 Výpoveď

„Výpoveď je jednostranný právny úkon, ktorým môžeme zrušiť záväzok či právo k nepretržitej či opakovanej činnosti alebo záväzok zdržať sa určitej činnosti alebo strpieť určitú činnosť“⁷. Výpoveď k dosiahnutiu svojho účinku nepotrebuje súhlas druhého účastníka právneho vzťahu. Tento spôsob zániku záväzku je upravený v občianskom zákonníku, ale taktiež môžu výpoveďou zaniknúť záväzky aj v obchodno právnych vzťahoch.

Podľa občianskeho zákonníka je taktiež možné vypovedať aj zmluvu uzavretú na dobu určitú. Vypovedateľnosť tejto zmluvy musí však vyplývať zo zmluvy alebo ju môže stanoviť aj zákon. Výpoveď by ako spôsob zániku záväzku mala mať aj svoju odpovedajúcu formu. Ide

⁶ KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., a kol., Občanské právo hmotné, s. 164

⁷ KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., a kol., Občanské právo hmotné, s. 154

o to, že v prípade písomných zmlúv, musí táto výpoveď mať podľa občianskeho zákonníka písomnú formu.

Vlastný okamžik kedy záväzok zanikne výpoveďou nastane až pri súbehu dvoch právnych skutočností – subjektívnej (prejav vôle ukončiť zmluvu výpoveďou) a objektívnej (uplynutie výpovednej doby).

2.7 Zmarenie účelu zmluvy

„Požiadavok právnej istoty v obchodných vzťahoch a požiadavok právnych viazanosti zmlúv znamenajú, že záväzok zásadne nezanikne ani v situácií, kedy dôjde k zásadnej zmene okolností proti stavu v okamžiku uzavretia zmluvy“⁸ . Prípad zmarenia účelu zmluvy je však výnimkou, ale k tomu aby záväzok mohol zaniknúť, musia byť splnené základné podmienky :

- musí dôjsť k zmareniu základného účelu zmluvy. Základným účelom sa myslí hlavná pohnútká, ktorá viedla k uzavretiu zmluvy a bez nadeje na jej dosiahnutie by nebola zmluva nikdy uzavretá.
- tento základný účel musí byť vyjadrený v zmluve
- Hlavný účel zmluvy musí byť zmarený dôsledkom podstatnej zmeny okolností. K tejto podstatnej zmene okolností musí dôjsť až po uzavretí zmluvy.
- Ak chce strana dotknutá zmarením účelu zmluvy dosiahnuť zánik záväzku z tohto dôvodu, musí od zmluvy odstúpiť.

Ani po splnení vyššie uvedených podmienok nenastáva zánik záväzku ex lege, ale je treba sukcesívny jednostranný právny úkon strany, ktorej účel zmluvy bol zmarený.

⁸ BEJČEK, J., ELIÁŠ, K., RABAN, P., a kol. Kurs obchodního práva. Obchodní závazky, s.217

2.8 Nemožnosť plnenia

Ak sa niekto zaviazá plniť niekomu inému niečo nemožné, v tom prípade je jeho právny úkon neplatný a samozrejme z takéhoto úkonu nemôže vzniknúť žiaden záväzok. Ide o právny dôsledok počiatočnej nemožnosti plnenia. V prípade, že sa dlžník zaviazá k plneniu, ktoré je možné v okamžiku uzavretia zmluvy, ale ešte predtým ako má byť zmluva splnená, sa stane nemožným, ide o následnú nemožnosť plnenia. Z toho vyplýva, že povinnosť dlžníka plniť, ak sa stane plnenie nemožným, avšak nezaniká len povinnosť dlžníka k plneniu, ale zaniká celý záväzok.

Podľa právnej úpravy ide o nemožnosť plnenia v prípade, ak plnenie o ktoré ide:

- nejde vôbec uskutočniť, lebo je v rozpore s prírodnými zákonmi a plniť by teda nemohol nikto (subjektívna nemožnosť)
- je možné niekým uskutočniť, ale je vylúčené, aby ho poskytla osoba zaviazaná (subjektívna nemožnosť)
- plnenie nejde uskutočniť, lebo sa zmenou právnej úpravy stalo zakázaným, alebo nová úprava viaže povolenie plnenia na podmienku, ktorú zaviazaná osoba nemôže dostať (právna nemožnosť)

Ak ide o čiastočnú nemožnosť plnenia, tak povinnosť dlžníka zaniká len v tejto časti. Pri úbytku plnenia sa právo od zmluvy odstúpiť priznáva veriteľovi. V celom rozsahu zaniká záväzok, ak z povahy zmluvy vyplýva, že plnenie zostatku záväzku nemá pre veriteľa žiadny hospodársky význam. Výnimkou je, ak veriteľ povie dlžníkovi, že na zostatku záväzku trvá.

Existujú dva typy nemožnosti plnenia a to zavinená a nezavinená. Ak ide o zavinenú nemožnosť plnenia, veriteľ sa môže okrem bezdôvodného obohatenia domáhať aj zodpovednosti za spôsobenú

škodu, ktorá je založená na princípu zavinenia. Pri nezavinenej nemožnosti plnenia má právo veriteľ iba na vydanie bezdôvodného obohatenia, pokiaľ k nemu došlo.

2.9 Započítanie pohľadávok

„Započítaním (kompenzáciou) je vlastne splatenie pohľadávky vzájomným zaúčtovaním (odpočítaním) a jeho hlavným účelom je práve vylúčiť platenie“⁹. Ako už bolo povedané, ide teda o bezhotovostné vyrovnanie, ktoré sa uskutočňuje odčítaním vzájomných pohľadávok veriteľa a dlžníka. Základná úprava tohto spôsobu zániku je upravená v občianskom zákonníku, ale obchodný zákonník ju upravuje o špeciálne ustanovenia dispozitívnej povahy.

Aby boli pohľadávky započítané, musia byť splnené základné podmienky :

- vzájomnosť pohľadávok, kedy veriteľ jednej pohľadávky vystupuje zároveň ako dlžník druhej pohľadávky a naopak. Výnimočné je započítanie prípustné aj medzi inými osobami (napr. Dlžník postúpenej pohľadávky môže použiť k započítaniu voči postupníkovi svoje pohľadávky, ktoré mal voči postupiteľovi). Pri dielčích záväzkoch môže dlžník svoju vzájomnú pohľadávku započítať iba dielom, ktorý na neho pripadá.

- Vzájomná pohľadávka musí byť rovnakého druhu a nie veci individuálne určené. Najčastejšie sa započítanie uplatňuje u pohľadávok peňažného charakteru, ale taktiež je možné aj u pohľadávok s iným druhovo určeným plnením.

- vzájomné pohľadávky musia byť započítateľné. Kompenzabilné nie sú pohľadávky, ktorých započítanie je vylúčené dohodou účastníkov alebo zákonom.

⁹ BEJČEK, J., ELIÁŠ, K., RABAN, P., a kol. Kurs obchodního práva. Obchodní závazky, s.201

- Jeden z účastníkov musí urobiť prejav, ktorý smeruje k započítaniu (tzv. Kompenzačný prejav). Ide o to, že k zániku započítaním nedochádza automaticky, keď sa stretli pohľadávky, ale až na základe jednostranného (compensatio necessaria) alebo dvojstranného právneho úkonu – dohody (compensatio voluntaria).

V okamžiku keď sú podmienky splnené a došlo k splatnosti obidvoch započítaných pohľadávok, dochádza k zániku pohľadávok následkom započítania a to v rozsahu, akom sa navzájom kryjú. V prípade ak je jedna z pohľadávok vyššia, zaniká iba do výšky protipohľadávky a v zostatku trvá naďalej.

Započítanie pohľadávok však nie je prípustné v určitých prípadoch a to :

- proti pohľadávke na náhradu škody spôsobenej na zdraví, okrem toho, že by sa jednalo o vzájomnú pohľadávku na náhradu škody toho istého druhu
- proti pohľadávkam, ktoré nie je možné postihnúť výkonom rozhodnutia
- proti pohľadávke, ktoré sú premlčané a pohľadávkam, ktoré sú z vkladu
- proti pohľadávkam, ktorých sa nie je možné domáhať u súdu a taktiež proti splatnej pohľadávke nie je možné započítať pohľadávku, ktorá nie je ešte splatná

Avšak vo všetkých vyššie uvedených prípadoch je možné, že po dohode účastníkov je započítanie taktiež možné.

2.10 Smrť dlžníka alebo veriteľa

Keďže smrť dlžníka alebo veriteľa je čisto občianskoprávny spôsob zániku záväzku, tak je upravená len v občianskom zákonníku. Smrť sa považuje za právnu udalosť. Smrťou dlžníka však jeho povinnosť

nezanikne, ale prechádzajú na jeho nástupcu (dediča). Smrťou dlžníka zanikajú iba povinnosti, ktorých predmetom plnenia boli povinnosti, ktoré mal dlžník vykonávať osobne (napr. povinnosť zhotoviť neake dielo). Záväzok zanikne zánikom povinnosti dlžníka v tom prípade, ak ide o povinnosť neoddeliteľnú od ostatnej časti záväzku. V opačnom prípade, pokiaľ je povinnosť viazaná na mŕtveho dlžníka oddeliteľná od zostatku záväzku, tak zaniká len jeho časť a nie celý záväzok.

Pri smrti veriteľa pohľadávka zanikne jedine v tom prípade, ak je plnenie obmedzené výlučne na jeho osobu. Taktiež nedochádza k zániku celého záväzku, pokiaľ v rámci záväzku existujú aj iné plnenia, prevoditeľné na dediča, tým pádom zanikne záväzok len z časti. Smrťou veriteľa zaniká taktiež aj právo bolestné a na náhradu za sťaženie spoločenského uplatnenia.

2.11 Dohoda o narovnaní

Narovnanie je dohoda účastníkov záväzkového právneho vzťahu, ktorou účastníci odstraňujú spornosť alebo pochybnosť vzájomných práv a povinností tým, že ich rušia a nahrádzujú novými. Doterajší záväzok zaniká len v tom rozsahu, v akom je nahradený novým záväzkom, ktorý vyplýva z narovnaní.

Narovnaním môžu byť medzi účastníkmi upravené akékoľvek sporné práva. Narovnanie sa môže týkať iba niektorých vzájomných práv a povinností, pre ktoré účastníci neboli v zhode, ale taktiež sa môže týkať celého záväzku alebo všetkých doterajších záväzkov medzi účastníkmi (generálne narovnanie). Avšak výnimku tvoria tie práva, na ktoré nemohol niektorý z účastníkov myslieť v dobe, kedy bola zmluva o narovnaní uzavretá.

Po tom, čo je dohoda o narovnaní už uzavretá, sa už veriteľ nemôže domáhať plnenia z pôvodného záväzku, ale iba plnenia z

nového záväzku zo zmluvy, ktorá je právnym dôvodom jeho vzniku. Aby dohoda o narovnaní bola platná, musí byť v písomnej forme pokiaľ :

- doterajší záväzok mal písomnú formu
- ak z dohody strán vyplýva, že žiadosť o narovnaní musí mať písomnú formu
- narovnanie sa týka premlčaného záväzku

2.12 Dohoda o novácii

2.12.1 Privátna novacia

„Dohoda medzi veriteľom a dlžníkom, ktorou sa zriaďuje nový záväzok pri súčasnom zrušení ich doterajšieho záväzku“¹⁰. V podstate ide o dohodu o inom plnení. Doterajší pohľadávka veriteľa zaniká a zároveň sa nahradzuje novou pohľadávkou. Dlžníkovi zasa vzniká povinnosť nový záväzok splniť. Dohoda dlžníka a veriteľa sa môže týkať celého doterajšieho záväzku, ale taktiež aj iba jeho časti. Jednou dohodou môže byť nahradených aj viacero doterajších záväzkov.

2.12.2 Kumulatívna novacia

Ide o dohodu, pri ktorej sa pôvodný záväzok nezruší, ale počas trvanie určitého právneho vzťahu sa mení iba jeho obsah, teda vzájomné práva a povinnosti strán.

Dohodu o novácii ide uzavrieť len vtedy, ak pôvodný záväzok je platný. Nemôžeme uzavrieť dohodu o novácii v prípade, ak záväzok už zanikol, alebo je už absolútne neplatný. Avšak nováciou ide nahradiť záväzok, ktorý je už premlčaný a to aj v prípade, že sa dlžník premlčania dovolal. Písomná forma dohody o novácii musí byť vtedy, ak bol písomne zriadený nový záväzok alebo je pôvodný záväzok premlčaný. V ostatných prípadoch je možné dohodu uzavrieť ústne i konkludentne.

¹⁰ ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HUMLÁK, M., a kol., Občanský zákoník II § 460 – 880, Komentár, s.1512

2.13 Odpustenie dlhu

„Dohoda podľa § 574 je dvojstranný právny úkon, ktorým sa veriteľ vzdáva svojho práva alebo odpúšťa dlžníkovi dlh a dlžník s tým súhlasí“¹¹. Odpustenie dlhu má za následok zrušenie len určitej časti záväzku dlžníka, ale v prípade, ak sa dohoda týka celého dlhu, záväzok zanikne bez toho, aby bol veriteľ uspokojený.

V prípade, že je odpustenie dlhu jednostranné zo strany veriteľa bez súhlasu dlžníka, tak je bez právneho účinku. Odpustenie dlhu vyžaduje vždy dvojstranný právny úkon. Zmluvy musí byť vždy písomná, v opačnom prípade je neplatná. V prípade, ak veriteľ učinil svoj prejav ústne pred súdom, je písomná forma splnená, ak je prejav zapísaný do protokolu a podpísaný veriteľom aj dlžníkom, ktorý sa musí vyjadriť, či s návrhom veriteľa súhlasí.

2.14 Význam zániku záväzku z hľadiska účtovníctva a dane z príjmu

Záväzok ako účtová kategória je pojem významovo užší oproti právnym záväzkom. V účtovníctve sú záväzky predmetom účtovej evidencie a to v zásade vtedy, ak ide o peňažný záväzok, tj. povinnosť niečo niekomu uhradiť peniazmi. V niektorých prípadoch môžu byť zachytené aj také záväzky, ktoré nemajú peňažný charakter. Z účtovného pohľadu by sa malo venovať otázke výšky záväzku, tak tiež aj u niektorých neštandardných prípadoch aj časovým aspektom (určenie okamžiku vzniku a zániku záväzku).

K splnení peňažného záväzku dochádza splnením dlhu. Ide o najčastejší prípad zániku záväzku a tiež z účtovného a daňového pohľadu o najmenej problémový. Z účtovného hľadiska zachytenie takéhoto zániku záväzku nerobí žiadne problémy. Splnenie záväzku nepeňažným plnením sa v účtovníctve zachytí buďto formou :

¹¹ ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HUMLÁK, M., a kol., Občanský zákoník II § 460 – 880, Komentár, s. 1517

- súbežného účtovania záväzku a pohľadávky
- následného započítania majetku a pohľadávky
- nákladového odúčtovania majetku vyradeného
- a výnosového účtovania majetku nadobudnutého

Pre prípady započítania, splynutia, premlčania atď. platí, že ak je pri zániku záväzku účtované o výnose, ide o výnos ktorý je súčasťou základu dane

Z hľadiska dane z príjmu nás zaujímajú predovšetkým tzv. polehotné záväzky, pre ktoré zákon o daniach z príjmu stanoví daňový režim, ktorý spočíva v dodaní neuhradených záväzkov. So záväzkami by sme sa mali hlavne zaoberať v rámci overenia správnosti zachytenia operácii zo záväzkami v účtovníctve. Prípadné chyby v účtovej evidencii záväzkov sa väčšinou premietajú aj do základu dane z príjmu.

Zohľadnenie zániku záväzku v základe dane

Z pohľadu dane z príjmu je treba u záväzkov v prvej rade overiť či:

- bola spravená riadna účtovná inventarizácia záväzkov
- či záväzky právne zaniknuté boli náležite účtované
- nie sú evidované záväzky, ku ktorých zániku síce nedošlo, avšak sú titulom pre zvýšenie dane z príjmu (polehotné záväzky).

Pri účtovnom zachytení právneho zániku záväzku je zrejmé, že v zásade platí toto pravidlo:

- splnenie záväzku sa väčšinou u účtujúceho dlžníka nijako nepremieta do účtovného výsledku hospodárenia
- zánik záväzku inak ako splnením nároku veriteľa sa u dlžníka väčšinou prejaví ako výnos, s výnimkou určitých prípadov.

3 Problematika premlčania a preklúzie záväzkových vzťahoch

S problémami ohľadom týchto dvoch inštitútov sa stretávame hlavne pri menších podnikateľoch, ktorý nemajú priamo vymedzených ľudí na to, aby dohliadali na premlčacie a prekluzívne doby svojich zmlúv, a tým pádom sa ľahko stane, že tieto doby uplynú a potom márne vymáhajú svoje pohľadávky u súdu, keď už sú dávno premlčané. Naopak, vo veľkých firmách majú často svoje oddelenia, ktoré dohliadajú na to, aby neuplynula prekluzívna alebo premlčacia doba a tým pádom sa tak často nestretávajú jej uplynutím, ale vymáhajú svoje pohľadávky ešte uplynutím tejto doby

„Cieľom oboch inštitútov je posilnenie právnej istoty subjektov právnych vzťahov¹²“. Pri úprave a začlenení týchto inštitútov boli zákonodárci motivovaný snahou obmedziť možnosť uplatňovania nárokov v čase, pričom toto obmedzenie nesie so sebou dva základne aspekty (pozitívny a negatívny). Aspektom pozitívnym je snaha motivovať účastníkov právnych vzťahov k tomu, aby včasne uplatnil svoj nárok. Aspektom negatívnym je oslabenie alebo vylúčenie možnosti uplatňovať nárok po dlhej dobe od jeho vzniku, kedy sa znižuje pravdepodobnosť správneho výsledku rozhodovacej činnosti, kvôli zlému dokazovaniu v dobe, keď už niektoré dôkazy sú nepredvediteľné.

Premľčanie je skôr typické pre súkromnoprávnu oblasť, vzhľadom k zásadám, ktorými sa súkromnoprávne vzťahy riadia (hlavne zásada rovnosti účastníkov). Naopak preklúzia je zas viac účelná vo verejnoprávnej oblasti, kde sa musí naisto postaviť existencia alebo neexistencia určitej právnej povinnosti po uplynutí doby vymedzenej právnymi predpismi k jej vymáhaniu.

¹² WEINHOLD, D., Promlčení a prekluze v obchodních závazkových vztazích, s. 3

Následky, ktoré sú spojené s uplynutím času, môžu obecné nastať

- bez ďalšieho, iba uplynutím určitého časového úseku
- v spojení s inou právnou skutočnosťou (pri omisívnom jednaní)

3.1 Počítanie času pri premlčaní a preklúzii

Pravidla, ktorými sa počítanie času riadi sú upravené v ustanovení § 122 Občianskeho zákonníku, ktoré vzhľadom k absencii úpravy v obchodnom zákonníku, je aplikovateľné aj v obchodno záväzkových vzťahoch. Pri lehote, ktorá je určená podľa dní, začína dňom, ktorý nasleduje po udalosti rozhodnej pre začiatok behu lehoty. Lehoty, ktoré sú určené podľa týždňov, mesiacov a rokov končia dňom, ktorý sa číslom alebo názvom zhoduje s dňom, na ktorý pripadá udalosť, od ktorej lehota začína. Ak sa stane, že v poslednom mesiaci plynutia doby taký deň nie je, tak koniec lehoty pripadne na posledný deň tohto mesiaca. Keď je posledný deň behu lehoty sviatok, sobota alebo nedeľa, je posledným dňom lehoty najbližší nasledujúci pracovný deň. Za pracovný deň je považovaný deň, ktorý nie je sobotou, nedeľou a ani sviatkom.

Platí, že pokiaľ má veriteľ predísť preklúzii alebo premlčaní svojho práva, je nutné, aby bolo právo uplatnené. Závisí to od konkrétnej povahy práva, buď môže podať žalobu alebo príslušný prejav vôle bol doručený adresátovi najneskôr v posledný deň lehoty. Nestačí iba podať k poštovej preprave, ako je to možné u procesných lehôt.

V niektorých prípadoch môže nastať problém, či rozhodným pre uplynutie lehoty je začiatok alebo koniec tohto dňa. Ak ide o nebytie práva, tak toto právo sa zabýva už na začiatku tohto dňa. Naopak pri strate práva, alebo jeho oslabení dochádza až na konci posledného dňa lehoty.

V ustanovení § 400 obchodného zákonníku je výslovne spomenutý jeden prípad zmeny záväzku, ktorý nemá vplyv na beh premlčacej doby. Je to zmena dlžníka alebo veriteľa. K zmene dlžníka môže dôjsť prevzatím dlhu podľa § 531 občianskeho zákonníka alebo pristúpením k záväzku podľa § 533 občianskeho zákonníka. Naopak k zmene osoby veriteľa môže dôjsť pri postúpení pohľadávky.

3.2 Premlčanie

Premlčanie je možno charakterizovať ako dobu, v rámci ktorej je veriteľ povinný si svoje právo uplatniť a po uplynutí ktorej sa jeho právo výrazne oslabuje možnosťou dlžníka uplatniť námietku premlčania.

Premlčaním právo nezaniká, zaniká však nárok na uznanie a priznanie premlčaného práva súdom a to však iba pri súčasnom splnení podmienky, že dlžník po uplynutí premlčacej doby námietku premlčania vznesie. Premlčanie je doba, ktorá je obvykle vymedzená počtom rokov alebo mesiacov. Premlčanie je upravené v obchodnom zákonníku, kde je obsiahnutá takmer komplexná právna úprava, ktorá zahŕňa vymedzenie podstaty premlčania, dĺžku premlčacích dôb a stanovenie ich začiatku, predmet premlčania a pretrhnutie premlčania. Použitie občianskeho zákonníka sa obmedzuje prevažne na obecnú úpravu niektorých otázok (napr. počítanie času).

3.2.1 Predmet premlčania

Obchodný zákonník sa vo svojej charakteristike predmetu premlčania od občianskeho zákonníku. V obchodnom zákonníku v ustanovení § 387 odst. 2 je stanovené, že sa premlčávajú všetky práva zo záväzkových vzťahov. Výnimku tvorí právo vypovedať zmluvu na dobu neurčitú. Už z podstaty veci plynie, že toto právo nemôže podliehať premlčaniu. Naopak v obchodný zákonník predpokladá premlčanie všetkých práv zo záväzkových vzťahov, pričom ale

z predmetu premlčania výslovné vyjima právo vypovedať zmluvu na dobu určitú.

3.2.2 Dĺžka doby premlčania

Obecná doba premlčania

Vo všetkých prípadoch v obchodno záväzkových vzťahoch je stanovená obecná doba premlčania na štyri roky. Môžu však nastať výnimky, kedy je zvláštnym ustanovením pre určité právo stanovená špeciálna premlčacia doba.

V obchodnom zákonníku sú premlčacie doby, okrem jednej výnimky zvláštnej premlčacej doby, konštruované ako lehoty objektívne. *„To znamená, že v závislosti na skutočnosti, ktorá je rozhodujúca pre začiatok behu lehoty, začnú premlčacie doby bežať bez ohľadu na to, či osoba, ktorej právo sa premlčiava, ma o tomto právu vedomosť“¹³*. Nezáleží teda na tom, či sa osoba o skutočnosti vyvolávajúcej beh premlčacej doby dozvie. Za subjektívnu dobu premlčania možno považovať, len dobu premlčania práva na náhradu škody.

V súvislosti s dĺžkou doby premlčania by bolo tiež vhodné spomenúť dve zvláštne ustanovenia, ktoré s týkajú akcesorických záväzkových vzťahov v súvislosti so zaistením plnenia hlavného záväzku. Je to prípad občianskym zákonníkom upravených pravidiel, že zástavné právo sa nepremľčí pred premlčaním zaistenej pohľadávky a že premlčaním zaistenej pohľadávky zástavné právo nezaniká. Taktiež ide o právo veriteľa voči ručiteľovi, kedy sa právo veriteľa nepremľčí pred premlčaním jeho práva proti hlavnému dlžníkovi.

¹³ WEINHOLD, D., Promlčení a prekluze v obchodních závazkových vztazích, s. 63

Zvláštnie doby premlčania

Zákon stanoví pre určité práva zvláštnie doby premlčania, ktoré sú z pravidla kratšie, ako je obecná doba premlčania. Ide o práva na náhradu škody na dopravných prostriedkoch a práva z oneskoreného doručenia zásielky, kedy zákon stanovuje ročnú dobu premlčania, avšak s výnimkou škody vedome spôsobenej. V prípade uplatnenia práva na určenie obsahu budúcej zmluvy a práva na doplnenie obsahu uzavretej zmluvy je taktiež stanovená jednoročná premlčacia doba. Jedinou výnimkou, kedy je podľa zákona zvláštna premlčacia doba dlhšia ako obecná, je objektívna doba premlčania práva na náhradu škody, ktorej dĺžka trvania je stanovená na desať rokov. V prípade subjektívnej doby premlčania práva na náhradu škody je dĺžka obecná, štyri roky.

Problematická je však otázka dĺžky doby premlčania u práva na vydanie bezdôvodného obohatenia, pretože bezdôvodné obohatenie je obecné upravené len v občianskom zákonníku, ale pritom príslušné ustanovenia sa používajú aj v obchodne právnych vzťahoch. Názory niektorých autorov sú odlišné, ale z prevažnej časti zdieľajú väčšinový názor o aplikácii stvor ročnej obecnej premlčacej doby, ako subjektívna premlčacia doba u práva na náhradu škody podľa obchodného zákonníku. Niektorá literatúra však uvádzala, že sa zasa prikláňa k názoru, že vzhľadom k zvláštnej úprave dĺžky doby premlčania u bezdôvodného obohatenia v občianskom zákonníku nepoužije sa u bezdôvodného obohatenia vzniknutého v režime obchodného zákonníku obecná štvorročná premlčacia doba, ale zvláštna dvoj ročná subjektívna a pri úmyselnom bezdôvodnom obohatení desaťročná objektívna premlčacia doba.

Za premlčaciu dobu taktiež považovať aj trojmesačnú lehotu podľa ustanovenia § 633 odst. 3 obchodného zákonníka, v ktorom stojí, že právo na úhradu nákladov na udržiavanie prenajatého dopravného prostriedku musí nájomca uplatniť u prenajímateľa do troch mesiacoch

po ich vynaložení. V prípade ak tak neučiní a prenajíateľ oprávnené namietne, že právo nebolo uplatnené včas, nemôže byť právo uplatnené v súdnom konaní.

Pokiaľ sú účastníci právneho vzťahu podnikatelia, tak v takom prípade sa premlčanie môže riadiť ustanoveniami obchodného zákonníku aj v prípadoch vzťahov, ktoré vznikli zo zvláštnych zákonov, pričom bude doba premlčania obecné štvorročná.

3.2.3 Začiatok behu premlčacích lehôt

Obecný princíp

„Premlčacia doba začína bežať v okamžiku, keď možno právo uplatniť pri súde, popr. u iného príslušného orgánu, ktorého postavenie v daných súvislostiach odpovedá súdu (napr. rozhodca či rozhodcovský súd)“¹⁴. V tejto súvislosti hovoríme o okamžiku *actio nata*. Tento princíp je upravený v obchodnom zákonníku § 391 odst. 1, avšak predmetne ustanovenie sa použije, len pokiaľ zvláštne ustanovenie nestanoví iný okamžik začiatku behu premlčacej doby.

Pre začiatok behu premlčacej doby, nie je rozhodne, či oprávnený z práva, ktoré sa premáča o vzniku nároku vedel, alebo mu pri uplatnení práva v dobe splatnosti bránili neake prekážky. Práva uskutočniť právny úkon, ktoré sú premlčateľné, sa premlčiavajú od dňa, kedy bolo možné urobiť právny úkon, pokiaľ zvláštna úprava nestanovuje ináč.

Práva na plnenie záväzku

„Pri práve na plnenie záväzku plynie premlčacia doba odo dňa, keď sa mal záväzok splniť alebo sa malo začať s jeho plnením“¹⁵. Ide o záväzky niečo jednorázovo vykonať (*facere*) alebo niečo dať (*dare*). Splatnosť záväzku sa v zásade viaže na dohodu medzi stranami. Ak

¹⁴ WEINHOLD, D., Promlčení a prekluze v obchodních závazkových vztazích, s. 38

¹⁵ PATAKYOVÁ, M., a kol., Obchodný zákonník : Komentár, s. 714

obsah záväzku spočíva v povinnosti nepretržite vykonávať určitú činnosť, niečo strpieť alebo zdržať sa určitej činnosti, tak potom začína premlčacia doba plynúť od porušenia tejto povinnosti. Právo uplatniť pohľadávku zo záväzku súdom, vzniká zasadne tým, že sa pohľadávka stane splatnou. *Actio nata* nastáva až splatnosťou dlhu.

V prípadoch, keď nie je v zmluve určená doba plnenia, môže veriteľ požadovať od dlžníka plnenie záväzku hneď po uzavretí zmluvy a dlžník mu je povinný poskytnúť plnenie hneď po tom, čo je o splnenie záväzku požiadaný. V zmluve, kde nie je určená doba plnenia začína bežať premlčacia doba od okamžiku vzniku právneho vzťahu, tj. od uzavretia zmluvy.

V prípadoch, ak má byť plnenie v priebehu určitého obdobia, tak premlčacia doba začína v okamžiku, kedy malo začať s plnením. V kontinuálnych plneniach, ktoré majú prebehnúť od začiatku do konca stanovenej doby, musíme rozlišovať prípady, kedy je doba plnenia vymedzená určitou lehotou, v rámci ktorej má dôjsť k plneniu jednorazovou činnosťou alebo daním niečoho. V takomto prípade je rozhodujúce, či je lehota plnenia zjednaná v prospech veriteľa a ten aj určí kedy má byť plnenie poskytnuté alebo k určeniu doby plnenia v rámci zjednaného časového úseku má oprávnenie dlžník. Ak dobu plnenia určuje veriteľ, premlčacia doba beží od okamžiku, kedy veriteľ určil presnú dobu plnenia, najneskôr však od konca stanovenej lehoty. Ak je k určeniu doby plnenia v rámci zjednaného časového úseku oprávnený dlžník, začína premlčacia doba bežať od konca tejto lehoty.

Pri záväzku, ktorý je plnený po častiach, pričom splatnosť každej časti z plnenia nastáva v iný okamžik, beží premlčacia doba pre každú časť samostatne. V prípade nesplnenia niektorej časti plnenia sa stane splatným celý záväzok, premlčacia doba ohľadom celého dlhu začne bežať od okamžiku, keď sa plnenie časti dlhu dostane do oneskorenia. Pri plnení po častiach je nutne rozlíšiť prípady, kedy opakujúco

dochádza k jednotlivým plneniam na základe ujedania (napr. nájomné). Teda musíme rozlišovať plnenia po častiach a opakujúce sa plnenia. Na rozdiel od plnenia po častiach nie je opakujúce sa plnenie vymedzené rozsahom celého plnenia, ale len určením v budúcnosti splatných jednotlivých dávok. Jednotlivé plnenia sa premlčajú samostatne a to vždy od dňa ich splatnosti.

Na záver je treba poznamenať, že obchodný zákonník stanoví zvláštnu úpravu začiatku premlčacej doby v prípade práva požiadať súd o preskúmanie primeranosti protiplnenia v prípade práva výkupu účastníckych cenných papierov. V tomto prípade začína premlčacia doba bežať od dňa právnej moci rozhodnutia a to voči všetkým oprávneným osobám, bez ohľadu na to či boli účastníkmi riadenia.

Práva z porušenia povinnosti

Práva, ktoré vznikli z porušenia povinnosti sa začínajú premlčať dňom, kedy bola povinnosť porušená. *„Za porušenie právnej povinnosti je treba považovať hlavne neuskutočnenie riadneho plnenia na stanovenom či zjednanom mieste určenému príjemcovi v dobe, keď má byť plnené“*¹⁶. Obchodný zákonník v špeciálnom ustanovení § 393 odst. 2, ktorý sa týka vad na veciach, stanoví začiatok behu premlčacej doby na deň predania týchto vecí, alebo na deň, kedy došlo k porušeniu povinnosti vec prevziať. Zboží musí byť predané osobe, ktorá ma ho prevziať. Takže pre začiatok behu premlčacej doby je rozhodujúci okamžik, kedy sa zboží dostane do plnej dispozície kupujúceho. Môže sa stať, že tento okamžik bude odlišný od okamžiku, kedy dochádza ku splneniu záväzku predávajúcim. Pri dohodnutom odoslaní veci sa bude odlišne posudzovať:

- prípad, kedy prepravca dopravuje zboží na základe zmluvy s kupujúcim (premlčacia doba začne plynúť od prevzatia doby prepravcom)

¹⁶ WEINHOLD, D., Promlčení a prekluze v obchodních závazkových vztazích, s. 46

- prípad, keď prepravu obstaráva predávajúci (vtedy začína premlčacia doba bežať až od chvíle, kedy si zboží prevezme kupujúci na určenom mieste alebo od porušenia povinnosti zboží prevziať).

Pokiaľ chce kupujúci, aby boli priznané jeho práva z vad na zboží v súdnom riadení, musí podať správu predávajúcemu bez zbytočného odkladu po:

- zistení vad na zboží
- okamžiku, kedy kupujúci mal zistiť vady pri povinnej prehliadke
- okamžiku, kedy pri vynaložení odbornej starostlivosti vady mohli byť zistené, ale najneskôr však do dvoch rokov od dodania zboží.

Taktiež je nutne spomenúť, že obchodný zákonník pri vadach na zboží predávaného v rámci obchodno kúpnej zmluvy kombinuje premlčacie doby subjektívne a objektívne. Premlčacie doby *bez zbytočného odkladu*, sú subjektívnymi dobami nepravými, pretože začiatok je nielen spojený so skutočnou vedomosťou oprávneného o vadách, ale taktiež sa tu nachádza aj objektívny prvok možnosti získania tejto vedomosti pri vynaložení odbornej starostlivosti. Súčasne sú však tieto subjektívne doby premlčania objektívne ohraničené lehotou dvoch rokov od dodania zboží.

V prípade právnych vad, budú bežať súčasne vedľa seba dve lehoty, ktoré majú odlišne stanovený začiatok, odlišný spôsob uplatnenia, odlišnú dĺžku a odlišný charakter. Čiže beží obecná štvorročná premlčacia doba ako lehota objektívna, ktorá beží od skutočného uplatnenia práva treťou osobou a zároveň beží aj lehota *bez zbytočného odkladu*, ktorá je pravou lehotou subjektívnou, od okamžiku, kedy kupujúci získal vedomosť o uplatnení práva tretej osoby. Môže sa však aj stať, že objektívna lehota uplynie skôr ako lehota subjektívna a tým pádom sa práva z právnych vad vecí premlčia

skôr, ako sa kupujúci dozvie o uplatnení práv k predanému zboží treťou osobou. „Celkovo možno koncepciu k uplatnení práva z vad vecí v obchodnom zákonníku hodnotiť ako veľmi neprehľadnú, vnútorne rozpornú a zjavne nedostatočne konzistentnú“¹⁷.

V prípade práva na zaplata zmluvnej pokuty, sa taktiež premlčiava od okamžiku vzniku nároku na zaplata zmluvnej pokuty. Pri práve na zaplata zmluvnej pokuty, ktorá je zjednaná percentnou sadzbou zo stanovenej čiastky, sa za každý deň omeškania zaplata peňažného záväzku začína bežať premlčacia doba nielen prvým dňom omeškania, ale taktiež aj každým ďalším dňom omeškania, za ktorý veriteľovi vzniklo ďalšie právo na zmluvnú pokutu.

Práva pri odstúpení od zmluvy a práva pri neplatnosti zmluvy

„Odstúpenie od zmluvy je jednostranný právny úkon predpokladaný zmluvou či zákonom, v ktorého dôsledku zanikajú práva a povinnosti zo zmluvy, vyjma prípadných nárokov na náhradu škody a na zmluvnú pokutu“¹⁸. V obchodnom zákonníku môžeme nájsť viac druhov odstúpenia od zmluvy a to sú:

- sankčné, ktoré môže nastať pri podstatnom a v niektorých prípadoch aj nepodstatnom porušení zmluvy
- zrušenie zmluvy zaplatením odstupného
- preventívne pri splnení určitých podmienok v situáciách, kedy je možné anticipovať nesplnenie povinnosti druhej strany

Ak ide o prípad odstúpenia od zmluvy, musia byť vrátené poskytnuté plnenia a okrem nich taktiež aj úroky z peňažitého plnenia. Pri odstúpení od zmluvy je počiatok premlčacej doby stanovený na okamžik odstúpenia od zmluvy, ku ktorému dôjde pri doručení prejavu

¹⁷ WEINHOLD, D., Promlčení a prekluze v obchodních závazkových vztazích, s. 51

¹⁸ WEINHOLD, D., Promlčení a prekluze v obchodních závazkových vztazích, s. 53

vôle strany oprávnenej odstúpiť od zmluvy druhej strane, pokiaľ však tento mechanizmus nie je nejako zmluvne modifikovaný.

Pri práve na vrátení plnenia, ktoré je uskutočnené na základe neplatnej zmluvy, sa premlčiava od dňa, kedy k plneniu došlo. Obdobne sa postupuje aj v situácii, kedy k plneniu došlo na základe neplatného jednostranného právneho úkonu

Práva na náhradu škody

Pre práva na náhradu škody obsahuje obchodný zákonník špeciálnu úpravu, ktorá sa týka počiatku premlčacej doby, ako aj jej dĺžky. Môže byť zvolená subjektívna premlčacia doba, ktorá je dlhá obecnej premlčacej doby, čo je štyri roky, ale taktiež aj objektívna premlčacia doba, ktorá je desať rokov.

U práv na náhradu škody sa úprava obchodného zákonníku odlišuje od úpravy občianskeho zákonníku a taktiež kombinuje subjektívnu a objektívnu premlčaciu dobu. Objektívna doba premlčania je počítaná od dňa, kedy došlo k porušeniu povinnosti. Pri subjektívnej premlčacej dobe spadá počiatok ku dni, kedy sa poškodený o škodu dozvedel, alebo mohol dozvedieť a o tom, kto je povinný ju uhradiť.

Pri subjektívnej dobe premlčania je podmienkou začiatku behu kumulatívne splnenie dvoch podmienok, a to vedomosť poškodeného o škode a o osobe ktorá ma škodu uhradiť. Po splnení podmienok beží subjektívna premlčacia doba až po splnení časovo neskoršej z oboch podmienok, pokiaľ sú však nie je splnené súčasne. Aby mohlo dôjsť k vyvolaniu behu premlčacej doby, poškodený sa musí dozvedieť údaje, ktoré sú potrebné k možnému uplatneniu náhrady škody u súdu. Ak ide o desaťročnú objektívnu premlčaciu dobu, tak jej začiatok sa vzťahuje k porušeniu právnej povinnosti a to bez ohľadu na to, či je stanovená zmluvou alebo priamo obchodným zákonníkom.

Práva na určenie obsahu budúcej zmluvy a na náhradu škody pri jej uzavretí

Za začiatok behu premlčacej doby sa považuje deň, kedy oprávnená strana podľa zmluvy a budúcej zmluve vyzvala povinnú stranu, k uzavretiu budúcej zmluvy. Premlčanie tu samozrejme začne bežať, že oprávnený v prekluzívnej lehote vyzve povinného k uzavretí zmluvy. V opačnom prípade právo zanikne.

Takto stanovený počiatok behu premlčacej lehoty, môže vyvolať problémy spojené so skutočnosťou, že jednoročná doba premlčania môže uplynúť skôr, než škoda vôbec vznikne. Takú situáciu je možné potom riešiť už iba korektívom dobrých mravov.

3.2.4 Stanavie premlčacej doby

Hlavným princípom behu premlčacej doby je jej nepretržitosť. *„Premlčacia doba ako tempus continuum ako náhle raz začala bežať, čo nastane bez ohľadu na vôľu účastníkov toho ktorého právneho úkonu, dobehne do konca a potom nastanú právne následky s uplynutím behu premlčacej doby spojené“*¹⁹. Ku princípu nepretržitosti behu doby premlčania však zákon stanovuje určité výnimky, ktoré sú spojené s vymedzenými možnými subjektívnymi zásahmi veriteľa alebo dlžníka zo záväzkového vzťahu. Ide o prípady so skutočnosťami, v ktorých je zreteľná aktivita, ktorá sa snaží dovolať sa priznaniu svojich práv v príslušnom riadení, pričom dosiahnutie tohto cieľa veriteľom nezáleží iba na jeho prístupu, ale tiež na súde či inom príslušnom orgáne.

Môže sa však stať, že premlčacia doba začala bežať, ale po určitom čase sa beh zastaví po dobu trvania určite prekážky. Po odstránení prekážky môže premlčacia doba pokračovať ďalej do svojho konca. Taktiež môžu v obchodno záväzkových vzťahoch nastať prípady, kedy premlčacia doba nezačne bežať po určitý čas, kvôli tomu, že ináč

¹⁹ WEINHOLD, D., Promlčení a prekluze v obchodních závazkových vztazích, s. 78

by tu boli dane podmienky pre začiatok jej behu alebo premlčacia doba, ktorá už začala bežať neskončí pred uplynutím určitej doby po tom, keď odpadne prekážka. Tieto dva prípady môžu nastať pri neprávom stanovenej premlčacej dobe, upravenej občianskym zákonníkom v súvislosti s nedostatkom potrebného zákonného zastúpenia (napr. strata spôsobilosti k právnym úkonom).

Postup podľa občianskeho súdneho radu

Stavanie premlčacej doby podľa § 402 ObchZ vo vlastnom zmysle nastáva vtedy, ak veriteľ spraví úkon, ktorý má nasledujúce atribúty:

- je učené za účelom uspokojiť práva veriteľa alebo
- za účelom určenia práva veriteľa a zároveň
- je považovaný podľa procesných právnych predpisov za zahájenie takého riadenia alebo
- za uplatnenie práva v už zahájenom riadení.

Typickým úkonom je podanie žaloby, ktorá smeruje k priznaniu práva na plnenie v súdnom riadení.

Do problémovej situácie sa veriteľ môže dostať v súvislosti s behom premlčacej doby, pokiaľ zahájí riadenie o určení svojho preklčovaného práva. Vystavuje sa teda nebezpečenstvu, že bude vyhovie námiatke, kvôli nedostatku naliehavého záujmu potrebného k možnosti podania určovacej žaloby. Ďalej sa môže tiež súd rozhodnúť, že žaloba na určenie nie je opodstatnená, pretože možno žalovať za nesplnenie povinnosti. Stavanie premlčacej doby nemôže spôsobiť žaloba smerujúca k určení neexistencie práva, teda negatívna určovacia žaloba, ale stavanie spôsobuje iba pozitívna určovacia žaloba, pomocou ktorej sa veriteľ domáha určenia existencie svojho práva.

Nepriaznivá situácia pre žalobcu by mohla nastať v prípade, pokiaľ nemá plnú istotu v otázke charakteru nároku. Hlavne keď si nie je istý,

že či má žalovať pre nárok zo zmluvy alebo z bezdôvodného obohatenia pre prípad, že by zmluvy súdom nebola uznaná platnou. Ako úkon zahájenia súdneho riadenia sa podľa ustanovení § 82 odst. 1 OSŘ považuje deň, kedy súdu došiel návrh na jeho zahájenie. Vzhľadom k tomu, že je v navrhovaných veciach zahájené riadenie až doručením návrhu na zahájenie riadenia súdu, nie je teda pre okamžik stavania premlčacej doby rozhodné, kedy bolo podanie odoslané. Podanie môže byť učené viacerými spôsobmi a to v písomnej listinnej forme, ďalej v elektronickej podobe (musí byť opatrená uznaným elektronickým podpisom) a taktiež telegraficky alebo faxom (musí byť do troch dní predložený originál). V prípade ak je podanie nesprávne alebo neúplné, taktiež spôsobí stanovenie premlčacej doby, ale musí byť na výzvu súdu opravené alebo doplnené, v opačnom prípade sa riadenie zastaví. Podobne je to aj, keď podanie podáme nepríslušnému súdu, bude platne zahájené riadenie, pretože nepríslušný súd vec postúpi miestnu a vecne príslušnému súdu.

Úkony podľa iných predpisov

V prípade porušenia povinnosti stanovených zmluvou, ktorá sa riadi obchodným zákonníkom môže za určitých okolností zakladať trestný čin. V tomto prípade pripadá v úvahu uplatnenie náhrady, ktorá vznikla v rámci trestného riadenia. Za zahájenie riadenia, ktoré spôsobuje staving premlčacej doby bude považované uplatnenie nároku na náhradu škody v adhéznom riadení, ale to iba za predpokladu, že nárok bude riadne uplatnený (musí byť jasné z akého dôvodu a v akej výške je nárok uplatňovaný).

Taktiež by bolo dobre spomenúť možnosť aplikovania zahraničných procesných právnych predpisov a to v tých prípadoch, keď bude právo uplatňované u zahraničného súdu, bude aj podľa týchto predpisov posudzované.

Uplatnenie nároku v rozhodcovskom riadení

Dôvodom stavania premlčania sa môže taktiež stať aj rozhodcovské riadenie. V prípade, ak existuje platná rozhodcovská zmluva, tak premlčacia doba prestane bežať, pokiaľ bude rozhodcovské riadenie zahájené spôsobom, ktorý je stanovený v rozhodcovskej zmluve alebo v pravidlách, ktorými sa rozhodcovská zmluva riadi. Podľa ustanovenia § 14 RozR rozhodcovské riadenie začína žalobou a to dňom doručenia žaloby stálemu rozhodcovi súdu alebo predsedajúcemu rozhodcovi. Vzhľadom k dôležitosti určenia doby, kedy je rozhodcovské riadenie zahájené, zákon výslovne požaduje, aby deň doručenia rozhodcovskej žaloby, ktorému bola žaloba doručená vyznačil na žalobe.

Obchodný zákonník tiež upravuje, čo je považované za začiatok behu rozhodcovského riadenia v prípade, že síce bola uzatvorená platná rozhodcovská zmluva, nie je možné jednoznačne dovodiť, kedy nastane začiatok rozhodcovského riadenia podľa ustanovenia rozhodcovskej zmluvy alebo príslušných pravidiel rozhodcovského riadenia. V takom prípade bude začiatok stavania premlčacej doby posudzovaný podľa dňa, kedy rozhodcovská žaloba bude doručená druhej strane sporu do jej sídla, prip. bydliska. V zmysle ustanovenia § 16 RozR, pokiaľ niektorá zo strán uplatní svoj nárok pred rozhodcami v premlčacej (prip. prekluzívnej) lehote, avšak

- rozhodcovia rozhodnú, že nie je daná ich právomoc, alebo
- dôjde k zrušeniu rozhodcovského nálezu, a súčasne
- je v stanovenej tricaťdennej lehote od doručenia rozhodnutia o nedostatku právomoci podaná u súdu žaloba alebo návrh na pokračovanie v riadení, zostávajú účinky stavania premlčacej doby zachované.

Problém môže nastať ak bola rozhodcovská zmluva uzavretá ešte pred účinnosťou zákona o rozhodcovskom riadení (zákon č. 216/1994 Zb.), tj. pred 1.1. 1995, potom sa nepoužijú ustanovenia tohto zákona, ale zákona č. 98/1963 Zb. o rozhodcovskom riadení o medzinárodnom obchodnom styku a výkonu rozhodcovských nálezov.

Uplatnenie protinároku

Podľa ustanovenia § 404 odst. 1 ObchZ. v prípade uplatnenia protinároku je stávanie premlčania vzťahujúce sa späť ku dni, kedy bolo zahájené súdne alebo rozhodcovské riadenie ohľadne práva, proti ktorému je protinárok uplatnený – toto platí za predpokladu, že ako nárok, tak aj protinárok sa vzťahujú k tej istej zmluve, uzavretej na základe jednania. Pri vymedzení okruhu prípadov, na ktoré sa vzťahuje uvedené ustanovenie, vychádza obchodný zákonník z rovnakého princípu, ktorý je možné aplikovať aj pri započítaní. Ustanovenie § 404 ObchZ. je použiteľné aj v prípadoch, kedy nie je možné vzájomné započítanie hospodársky súvisiacich pohľadávok (napr. pre rôzny druh plnenia) a taktiež je použiteľné aj v prípadoch, keď protinárok presahuje nárok, proti ktorému je uplatnený.

„Pri uplatnení protinároku nemôže byť žalovaný, ktorému svedčí voči žalobcovi zo závislých zmlúv pohľadávka rovnakého druhu vyššia ako uplatnený nárok žalobcu, v horšom postavení, ako keby taká jeho pohľadávka uplatnený nárok žalobcu neprevyšovala“²⁰. Ustanovenie § 404 odst. 2 zasa rieši tie protinároky, ktoré nevyplývajú z rovnakej zmluvy ako právo, proti ktorému sú uplatňované, prípadne zo závislých zmlúv. Tieto protinároky sú považované za uplatnené dňom, kedy je v súdnom alebo rozhodcovskom riadení podaný návrh na ich prejedanie. Rovnako s týmto okamžikom je taktiež spojovaný aj účinok stávania premlčania, pričom okamžik uplatnenia protinároku, bude v tomto prípade posudzovaný podľa príslušných procesnoprávných predpisov.

²⁰ WEINHOLD, D., Promlčení a prekluze v obchodních závazkových vztazích, s. 88

K stavaniu premlčacej doby v prípade uplatnenia pohľadávky k započítaní v súdnom riadení dochádza v rozsahu, v a kom táto pohľadávka bola namietnutá. Takže pokiaľ započítaním v skutočnosti zanikla len časť pohľadávky, stavia sa beh premlčacej doby aj ohľadne zostatkovej časti a to od momentu vznesenia námietky započítania až do skončenia súdneho riadenia.

3.2.5 Pretrhnutie premlčacej doby

„Jedinou právnou skutočnosťou, s ktorou obchodný zákonník jednoznačne nesporne spojuje pretrhnutie premlčania, je uznanie záväzku dlžníkom“²¹. Ak dlžník písomne uzná svoj záväzok, začne bežať nová premlčacia doba v rovnakej dĺžke ako obecná premlčacia doba podľa obchodného zákonníku, tj. štyri roky.

Obchodný zákonník paralelne upravuje uznanie záväzku taktiež ako inštitút zaistovací v svojom § 323. S uznaním záväzku je taktiež spojená aj vyvrátiteľná právna domnienka existencie záväzku v dobe uznania. Uznanie záväzku tak zvyšuje úroveň právnej istoty veriteľa tým, že preventívne pôsobí ako odklad rizika premlčania práva veriteľa a ďalej vedie k presunu bremena dôkazov (ne)existencie záväzku na dlžníka. Taktiež aj uznanie záväzku musí podľa obchodného zákonníka spĺňať základné náležitosti právneho úkonu. Musí hlavne obsahovať dôvod záväzku a taktiež by malo obsahovať aj výšku dlhu. V prípade uznania časti záväzku, beží nová premlčacia doba len ohľadne uznanej časti záväzku. Právne kvôli tomu, aby bolo možné rozoznať, či je záväzok uznaný celý, alebo len z časti, je podstatné, aby uznanie vyjadrovalo aj výšku záväzku.

Uznanie záväzku je jednostranným adresovaným právnym úkonom, ktorý si vyžaduje k platnosti písomnú formu, pričom nová štvorročná premlčacia doba začína bežať už od dňa, kedy dlžník písomné uznanie vyhotovil. Zákon však stanovuje aj dve výnimky, kedy

²¹ WEINHOLD, D., Promlčení a prekluze v obchodních závazkových vztazích, s. 103

za uznanie záväzku sa považuje aj vymedzene konkludentné jednanie. V prvom prípade ide o platenie úrokov, pričom ohľadne čiastky, z ktorej sa úroky platia, je záväzok považovaný za uznaný. Ďalší prípad konkludentného uznania záväzku je čiastočné plnenie záväzku, ak možno usudzovať, že plnením dlžník uznáva aj zostatok záväzku

3.2.6 Absolútne obmedzenie premlčacej doby

„V ustanovení § 408 ObchZ je stanovená desaťročná lehota, ako najvzdialenejšie hranica pre skončenie premlčacej doby“²². Absolútnou premlčacou dobou končí premlčacia doba bez ohľadu na iné ustanovenia zákona najneskôr po uplynutí desiatich rokov, odkedy táto doba začala prvý krát bežať. V prípade, že pri zaistení pohľadávok začala premlčacia doba neskôr ako pre právo z finančného zaistenia a niektorým zo zákonných spôsobov by došlo k predĺženiu premlčacej doby takto zaistenej pohľadávky tak, že by presiahla desať rokov behu premlčacej doby práva z finančného zaistenia, aj v tomto prípade by desaťročná lehota mala mať prednosť pred pravidlom o nepremlčateľnosti práv z finančného zaistenia pred premlčaním poslednej z pohľadávok finančného charakteru zaistených príslušným ujedaním o finančnom zaistení.

V prípade ak je súdne alebo rozhodcovské riadenia pred uplynutím desaťročnej lehoty, nie je možné uplatniť námietku premlčania. V prípade, ak bude veriteľ vymáhať dlh aj po uplynutí desaťročnej lehoty a dlžník nevznesie námietku premlčania, rozhodnutie môže byť vykonané.

²² WEINHOLD, D., Promlčení a prekluze v obchodních závazkových vztazích, s. 108

3.3 Preklúzia

3.3.1 Prekluzívne doby podľa obchodného zákonníka

V obchodnom zákonníku sa nenachádza obecná úprava preklúzie, preto jedným z obecných východisiek je § 538 ObčZ, ktoré sa subsidiárne použije pri absencii príslušnej obecnej úpravy obchodným zákonníkom. K zániku práva dochádza preto, lebo nebolo v stanovenej lehote uplatnené a to len v niektorých prípadoch, ktoré sú uvedené v zákone. K zániku prihliada súd *ex offio* aj bez námietky povinného. Vymedzenie prekluzívnych dôb môžeme nájsť v obchodnom zákonníku, ale sú rozptýlené v ustanoveniach, ktoré sa týkajú jednotlivých inštitútov, s ktorými je preklúzia spojená.

Z hľadiska interpretačného a aplikácie v praxi môžeme tieto ustanovenia rozdeliť do dvoch kategórií:

- ustanovenia, ktoré výslovne hovoria o „zániku“ práva, u ktorých je prekluzívny charakter lehoty nepochybný
- ustanovenia, pri ktorých nie je použitá výslovná formulácia o „zániku“ práva, avšak nie je možné dospieť k inému záveru, je lehota stanovená v týchto ustanoveniach je lehotou, s ktorej márnym uplynutím je spojené zaniknutie určitého subjektívneho práva.

O preklúzií nie je možné hovoriť tam, kde márne plynutie lehoty so sebou nesie iný právny následok, ako je zánik práva, prípadne kde k zániku práva je nutné pripojenie ešte ďalšej právnej skutočnosti ako uplynutie času a opomenutie učiniť určitý právny úkon.

3.3.2 Preklúzia práv realizovateľných mimosúdnym právnym úkonom

Ako už bolo povedané, obchodný zákonník vychádza z princípu, podľa ktorého sú premičateľné aj práva uskutočniť právny úkon. Ide o práva, ktorých včasná realizácia zabraňuje premičaniu sa

uskutočňuje iným spôsobom, ako uplatnením práva u súdu. V ostatných úpravách ako v obchodnom zákonníku sú lehoty pre uskutočnenie mimosúdneho úkonu spravidla prekluzívne.

3.3.3 Trvanie akcesorických záväzkov pri preklúzii hlavného záväzku

Akcesorickými záväzkami sú tie záväzky, ktoré sledujú osud hlavného záväzku. Typický akcesorický vzťah je zaistovací vzťah. *„Podľa obecného pravidla existencie akcesorického záväzku je podmienená existenciou platného hlavného záväzku“*²³. Z tohto vyplýva, že pokiaľ hlavný záväzok zanikne preklúziou, zaniká aj vedľajší záväzok. Občiansky a ani obchodný zákonník preto neobsahujú, a ani vzhľadom k povahe preklúzie obsahovať nemusia, zvláštne ustanovenia o osudu ručiteľských záväzkov či zástavného práva pri preklúzii hlavného záväzku, na rozdiel od zvláštnej úpravy premlčania vedľajších záväzkov pri premlčaní záväzku hlavného.

²³ WEINHOLD, D., Promlčení a prekluze v obchodních závazkových vztazích, s. 113

4 Praktické príklady premlčania a preklúzie záväzku a ich riešenie

Keďže sa moja podstatná časť bakalárskej práce venuje problematiku premlčania a preklúzie, tak tejto téme by som venoval aj praktické príklady riešenia tejto veci Najvyšším súdom ČR a tiež by som chcel poukázať na v niektorých prípadoch rozdielne názory odvolacích a dovolacieho súdu. Prípady som vyberal zo stránky Najvyššieho súdu ČR www.nsoud.cz, kde je možno si pozrieť omnoho viac sporných prípadov, ktoré rieši Najvyšší súd ČR.

1. príklad

Prvý môj príklad je venovaný premlčaniu práva z bezdôvodného obohatenia, ktorý riešil Najvyšší súd ČR pod sp.zn. 32 Odo 799/2003, kde sa žalobkyňa domáha zaplattenia určitej čiastky 524 400,- od obžalovaného vo veci bezdôvodného obohatenia. V tomto prípade sa názory Okresného sudu v Kladne a odvolacieho súdu, ktorým bol krajský sud v Prahe líšia od dovolacieho súdu, ktorý celú vec vrátil na odvolací súd, ale ten už bude pri rozhodovaní viazaný právnymi názormi súdu dovolacieho.

Celý prípad začal, keď žalobkyňa podala žalobu na obžalovaného na Okresný súd v kladne a predmetom celého súdneho konania bolo, že žalobkyňa previedla práva a povinnosti z leasingovej zmluvy a aj predmet leasingu na obžalovaného za účelom, aby zaistila záväzok svojho jediného spoločníka voči obžalovanému. Avšak po tom čo spoločník voči obžalovanému svoje záväzky splnil, požiadala žalobkyňa obžalovaného o spätný prevod práv k predmetu leasingu a predaniu predmetu leasingu, lebo zmluvou zaistený záväzok zanikol. Stalo sa však to, že obžalovaný už predmet zmluvy nemal a hodnotu predmetu odmietol žalobkyni uhradiť.

Obžalovaný priznal, že uzavrel so žalobkyňou zmluvu o prevodu práv a povinností z leasingovej zmluvy a na základe ktorej prevzal predmet leasingovej zmluvy, avšak odmietol tvrdenie žalobkyne, že zmluva bola uzavretá za predmetom ručenia za záväzky jediného spoločníka žalobkyne, pretože v zmluve takéto ujednanie nebolo. Taktiež vzniesol aj námietku premlčania veci. Podľa Okresného súdu v Kladne žalobkyňa nepreukázala, že zmluva medzi ňou a obžalovaným bola uzavretá z dôvodu zaistenia záväzku voči obžalovanému alebo že by došlo k uzavretiu dohody o finančnom vyrovnaní za prenesené leasingové práva predmetu zmluvy. Súd tým pádom nebral ani námietku premlčania do úvahy, lebo k bezdôvodnému obohateniu na strane obžalovaného nedošlo a žalobu v plnom rozsahu zamietol.

S týmto rozhodnutím Okresného súdu však žalobkyňa nesúhlasila a podala odvolanie na Krajský súd v Prahe.

Odvolací súd rozsudok Okresného súdu v čiastke 24 400,- s príslušenstvom zrušil a riadenie zastavil, lebo žalobkyňa vzala čiastočne žalobu späť, ale ohľadom sumy 500 000,- riadenie pokračovalo ďalej a odvolací súd sa stotožnil s názorom súdu prvého stupňa a zamietol žalobu. Podľa odvolacieho súdu žalobkyňa nepreukázala, že predmetná zmluva bola uzavretá za účelom zaistenia záväzku spoločníka, ale k tomu ešte uviedol, že k bezdôvodnému obohateniu mohla obžalovaného mohla dôjsť tým, že obžalovaný prevzal hodnotu leasingových práv, ale žalobkyni neposkytol adekvátne plnenie. Súd dospel k záveru, že je nadbytočné sa zaberať tým, či sa obžalovaný bezdôvodne obohatil, pretože žalobkyni začala bežať dvojročná premlčacia doba pre uplatnenie práva z bezdôvodného obohatenia dňa 10.10.2003 a skončila 10.10.2005, ale žalobkyňa uplatnila svoje právo u súdu až 1.9.2006. Teda podľa odvolacieho súdu išlo o premlčaný prípad a súd sa sním ďalej nezaoberal.

Ani tento rozsudok sa žalobkyni nepáčil a preto podala dovolanie na Najvyšší sud ČR, kde ako dovolací dôvod uviedla nesprávne posúdenie veci podľa § 241a odst. 2 pism. b) o.s.ř. spočívajúcu v nesprávnom posúdení zisteného skutkového stavu. Konkrétne uviedla, že :

- previedla na žalovaného leasingové práva, ale neobdržala za ne žiadne protiplnenia. Bola v tom, že hodnota uvedeného prevodu bude odčítaná od dlžnej čiastky spoločníka alebo bude na ňu leasingová zmluva po uhradení dlhu naspäť prevedená.

- ak je poukazované práva na absenciu písomnej dohody o finančnom vyrovnaní, je to práve vinou obžalovaného, ktorý mal žalobkyni zabezpečiť perfekciu takej dohody,

- pri posúdení dohody, je hlavne nutné poukázať na logický účel dohody, ktorým pohlo byť iba zaistenie záväzku

- za začiatok behu subjektívnej premlčacej doby je rozhodný deň, kedy sa žalobkyňa dozvedela, že obžalovaný sa obohatil na jej úkor. Týmto dňom je deň, keď exekútor inkasoval celý dlh od jej spoločníka.

- takéto jednanie obžalovaného by malo byť posúdené ako úmyselné bezdôvodné obohatenie, ktoré ma premlčaciu dobu desať rokov

- žalobkyňa nemohla namietat' premlčanie svojho práva. Za tejto situácie nemohlo byť podľa § 107 odst. 3 ObčZ. K námietke premlčania, ktorú obžalovaný uplatnil, prihliadnuté.

Obžalovaný sa tomuto odvolaniu nevyjadril

Dovolací súd zistil, že dovolanie je včasné, podané oprávnenou osobou a splňuje všetky formálne predpísané znaky predpísané § 241a odst. 1 o.s.ř. Dovolací súd konštatoval podané dovolanie prípustným

podľa § 237 odst. 1 pism. C o.s.r., pretože rozhodnutie ktoré učinil odvolací súd, je v rozpore s hmotným právom. Odvolací súd spravil chybu, keď na právo žalobkyne použil ustanovenie občianskeho zákonníka, ktoré upravuje beh premlčacej doby práva na vydanie bezdôvodného obohatenia., hoci právo žalobkyne na právo vydanie bezdôvodného obohatenia nekvalifikoval. Odvolací súd v odôvodnení svojho rozhodnutia pripustil, že v súdnej veci mohlo dôjsť okrem bezdôvodného obohatenia tiež k započítaniu leasingových práv na zmluvnú pokutu. Pokiaľ odvolací súd aplikoval ustanovenie § 107 ObčZ., bez toho aby konštatoval, že sa jedná o právo na vydanie bezdôvodného obohatenia je jeho odôvodnenie rozhodnutia neúplne a tým pádom aj nesprávne. Preto dovolací súd vrátil celú vec naspäť odvolaciemu súdu, ktorý je však už viazaný právnymi názormi súdu dovolacieho.

Ja ako laik v právnej oblasti môžem len konštatovať a pýtať len otázku, že prečo už súd prvého stupňa alebo dovolací súd riadne neprešetril celú vec a neposudzoval ju už ako úmyselné bezdôvodné obohatenie, ale iba ako bezdôvodné obohatenie, pri ktorom je premlčacia doba len dva roky. Tým sa mohlo celý prípad už vyriešiť na Okresnom súde v Kladne a nemusel sa takto časovo preťahovať.

2. príklad

Ďalší môj príklad (sz. 20 CDO 305/2006) sa zaoberá preklúziou medzi právom povinného, ktorý neprávom prijal hmotné zabezpečenie a Úradom práce v Ústí nad Labem (oprávnená), ktorá chcela prostredníctvom exekúcie vymôcť dlžnú sumu, ale tým že uplynula aj prekluzívna doba, tak dovolací súd jej dovolanie zamietol.

V tomto prípade sa odvolací súd stotožnil s rozhodnutím Okresného súdu, ktorý podľa § 268 odst. 1 pism. g) občianskeho súdneho radu v znení neskorších predpisov v spojení s ustanovením § 71 odst. 3 zákona č. 71/1967 Sb., použitý s odkazom na § 25 odst. 1

zákona č. 1/1991 Sb. o zamestnanosti, zastavil výkon rozhodnutia pre zánik práva preklúziou, keďže uplynula trojročná prekluzívna doba, v ktorej sa mala exekúcia nielen nariadiť ale aj vykonať.

Pri dovolaní na najvyšší súd oprávnená namietala nesprávne právne posúdenie veci. Naplnenie dovolacieho dôvodu podľa § 241a odst. 2 písm. b) o.s.ř., spadá do aplikácií ustanovenia § 71 odst. 3 správneho radu, ktorý sa podľa dovolateľky nevzťahuje na súdny výkon správneho rozhodnutia, ale iba na správnu exekúciu. Podľa nej mal byť použitý § 112 Občz. Podala totiž návrh na výkon rozhodnutia vykonaného 22.3.1996, dňa 22.4.1997 a ak bola exekúcia nariadená 26.6.1997, bez toho že by sa okresný súd pokúsil o jej prevedenie, podľa nej teda lehota stanovená pre výkon rozhodnutia je doposiaľ stavaná a tým pádom nemôže bežať. Právo oprávnenej na plnenie by doposiaľ nemalo byť premlčané aj preto, že povinný svoj dlh z uvedeného titulu tiež písomne uznal.

Dovolací súd sa najprv zaoberal otázkou prípustnosti dovolania. Tu však dospel k záveru, že dovolanie nie je prípustné. Podľa § 236 odst. 1 o.s.ř možno dovolaním napadnúť pravo mocne rozhodnutia odvolacieho súdu, pokiaľ to zákon pripúšťa. Prístupnosť dovolania je však spjata so záverom o zásadnom význame rozhodnutia vo veci samotnej po právnej stránke, vyplýva že dovolací prieskum sa otvára pre posúdenie právnych otázok, a navyše len otázok zásadného významu. Takže spôsobilým dovolacím dôvodom je iba dôvod podľa § 241a odst. 2 písm. b) o.s.ř., ktorým možno namietajú, že rozhodnutie spočíva len na nesprávnom právnom posúdení veci.

O existenciu právnej otázky, ktorej posúdenie by mohlo byť podstatné aj pre posúdenie odborných právnych pomerov a ktoré by mohlo mať vplyv na rozhodovacú činnosť sudcov obecne, však v danej veci nejde. Pretože dovolací súd je viazaný uplatneným dôvodom, možno otázku, či je rozhodnutie zásadného právneho charakteru,

posudzovať len z hľadiska námietok, ktoré sú obsiahnuté v dovolaní, ktoré sú práve tomuto dôvodu podriaditeľné.

V prípade dovolateľky, ktorá pojem zásadný právny význam ani nepoužila sa však otázkou prípustnosti dovolania z hľadiska ustanovenia § 238a odst. 2 o.s.ř. nezaoberala a preto argumenty v prospech názoru, že podmienky ktoré sú stanovené v § 237 odst. 1 písm. c), odst. 3 o.s.ř. sú v danom prípade splnené, dovolaciemu súdu nepredniesla. K záveru o splnení týchto podmienok, nie je možné dospieť ani hodnotením samostatných námietok v dovolaní vznesených.

Z argumentácie výslovne vyplýva dovolateľkyn názor, že jej (vykonateľným rozhodnutím už priznaný) nárok nepodlieha preklúzii, ale premlčaniu. Avšak tento záver nemá oporu v hmotnoprávnej úprave, účinnej v dobe rozhodovania Okresného a odvolacieho súdu, aniž by bolo možné na druhej strane prijať argumentáciu oboch súdov ustanovením § 71 odst. 3 správneho radu, ktorá je konkrétne vyvodená odvolavacím súdom v § 25 odst. 1 zákona č. 1/1991 Sb., ktorý však nutnosť aplikácie správneho radu zakladá pre rozhodovanie vo veciach zabezpečovania práva zamestnania. Tým sa chápe právo na hmotné zabezpečenie pred nástupom do zamestnania a prípade straty zamestnania a nie teda povinnosť vrátenia neprávom prijatého hmotného zabezpečenia, ktorá je upravená ustanovením § 18 odst. 1 uvedeného zákona.

Zánik práva úradu práce na vrátenie neprávom prijatého hmotného zabezpečenia je však priamo upravený zákonom č. 1/1991 Sb. A to ustanovením § 18 odst. 1, kde stojí, že nárok na vrátenie hmotného zabezpečenia zaniká uplynutím trojročnej lehoty, ktorá sa začína počítať od dňa jeho poskytnutia. Na tom, že uvedené právo nepodlieha premlčaniu, ale preklúzii nemení nič ani nová právna úprava s účinnosťou od 1.10.2004, kde je stanovené, že sa prekluzívna doba

v prípade vrátenia podpory predlžuje o dva roky, čiže na päť rokov od dňa jej priznania.

Povinný bol zaviazaný k vráteniu preplatku hmotného zabezpečenia priznaného rozhodnutím Úradu práce k 1.3.1995, avšak Okresný sud o tomto rozhodoval až 30.5.2004 a odvolací súd ešte o rok neskôr a tým pádom ako môžeme vidieť uplynula nie len trojročná lehota podľa § 18 odst. 1 druhej vety zákona č. 1/1991 Sb., ale taktiež aj päťročná lehota podľa § 56 odst. 4 zákona č. 435/2004 Sb. Z tohto jasne vyplýva, že názor odvolacieho súdu je v konečnom závere, že právo úradu práce na vrátenie hmotného zabezpečenia podlieha preklúzii a nie premlčaniu a že v prekluzívnej lehote musí byť exekúcia začatá, ale taktiež aj skončená. Preto ak sa tak nestalo, je nutné exekúciu zastaviť pre zánik práva podľa § 268 odst. 1 písm. g) o.s.ř.

Ako plynie z vyššie uvedeného, nie je možné dovodiť, že napadnuté rozhodnutie je po právnej stránke zásadného významu v zmysle § 237 odst. 1 písm. c), odst. 3 o.s.ř., a preto najvyšší súd dovolanie ako neprípustné podľa ustanovenia § 243b odst. 5, § 218 písm. c) o.s.ř. odmietol.

V tomto prípade dobre rozhodol už Okresný súd, keď sa na vec pozeral ako na zánik práva po uplynutí trojročnej prekluzívnej lehoty a nechápem prečo Úrad práce chcel vymôcť už dávno zaniknuté vrátenie neprávom prijatého hmotného zabezpečenia, ktoré začal požadovať po obžalovanom 1.3. 1995, ale u súdu ho uplatnil až 30.5.2004, keď je v zákone č. 1/1991 Sb. jasne stanovená trojročná prekluzívna doba, keď bolo očividné, že ma veľmi malú šancu, aby uspel.

5 Záver

Cieľom mojej bakalárskej práce bola spôsoby zániku záväzku v obchodne právnych vzťahoch a taktiež trochu rozobrať túto problematiku, hlavne v prípade premlčania a preklúzie.

Ako najčastejší a najžiadanejší spôsob zániku záväzku je samozrejme zánik splnením riadne a včas, ktorého úprava ja podľa mňa podrobne a veľmi prehľadné upravená v obchodnom zákonníku a nebolo takmer možné nájsť nejaké rozporuplné veci, s ktorými by sa strany v praxi stretli. Avšak horšie to už bolo pri zániku záväzku ináč než splnením, kde musím jedine konštatovať, že právna úprava nie je moc prehľadná. Je to kvôli tomu, že niektoré spôsoby zániku záväzku sú upravované len normami obchodného práva, alebo výlučne len normami práva občianskeho. A taktiež niektoré spôsoby zániku záväzku (napr. započítanie) je upravené v občianskom aj obchodnom zákonníku.

V prípade duplicitnej právnej úpravy, obsahuje obchodný zákonník len niektoré ustanovenia a preto je nutné využívať aj právnu úpravu, ktorá je obsiahnutá v občianskom zákonníku. Použije sa ako všeobecná úprava, ktorá väčšinou obsahuje základné pojmy, pre príslušný spôsob, ako aj podmienky, ktoré musia byť splnené, aby záväzok týmto spôsobom zanikol. Preto strany takých záväzkov, ktoré sú upravené v oboch zákonníkoch, by mali brať zreteľ na doplnkový charakter obchodného zákonníku vo vzťahu k občianskemu, aby sa tak zbytočne strany nedostavali do nežiaducich problémov.

Myslím si, že v mojej bakalárskej práci sa mi podarilo dostatočne charakterizovať jednotlivé spôsoby zániku záväzku a taktiež aj vypichnúť ich najdôležitejšie charakteristické vlastnosti. Zároveň som aj upozornil na problematické veci, ktoré môže nastať vo veciach premlčania a preklúzie v obchodno záväzkových vzťahoch.

Zoznam použitej literatúry a prameňov:

Monografia

- [1] WEINHOLD, D. *Promlčení a prekluze v obchodních závazkových vztazích*. 3. vyd. Praha : C.H. Beck, 2009, 164 s , ISBN 978-80-7400-183-3 (brož.)
- [2] FALDYNA, F., HUŠEK, J., POHL, T. *Zajištění a zánik obchodních závazků*. 2. rozšířené vyd. Praha: ASPI, a.s., 2007, 236 s., ISBN 978-80-7357-154-2
- [3] BEJČEK, J., ELIÁŠ, K., RABAN, P. *Kurs obchodního práva: obchodní závazky*. 4. vyd. Praha : C.H.Beck, 2007, 535 s., ISBN 978-80-7179-781-4
- [4] KERNBACHOVÁ, M., SEVERIN, P. *Obchodně závazkové vztahy*. 1.vyd., Ostrava:Ediční středisko VŠB-TU Ostrava, 100 s., ISBN 80-248-0393-3
- [5] VAŠKE, V. *Přehled judikatury ve věcech promlčení a prekluze v soukromém právu*. Praha : ASPI, 2006, 347 s, ISBN 80-7357-186-2
- [6] ŠVESTKA, J., SPAČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. *Občanský zákoník II §460-880 komentář*, 1. Vyd., C. H. Beck 2008, 1070 s, ISBN 978-80-7400-004-1
- [7] KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. *Občanské právo hmotné* 2., 4. Vyd., Praha : ASPI, 2005, 612 s, ISBN 80-7357-131-5
- [8] PATAKYOVÁ, M., *Obchodný zákonník komentár*, 1. Vyd., C.H.Beck 2006, 1005 s, ISBN 80-7179-510-0

Elektronický zdroj:

- [9] Internetové stránky Najvyššieho súdu ČR. Dostupné z <http://www.nsoud.cz>. [Cit. 2011-01-05]

Zoznam použitých skratiek

ObchZ – Obchodný zákonník

ObčZ – Občiansky zákonník

Odst. – odstavec

Tj. – to jest

RozR – rozhodcovské riadenia

Príp. - prípadne

Sb. - sbírky

O.s.r. – Občiansky súdny rad

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Prohlašuji, že

- jsem byl seznámen s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo,

- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§35 odst. 3),

- souhlasím s tím, že jeden výtisk bakalářské práce bude uložen v Ústřední knihovně VŠB-TUO k prezenčnímu nahlédnutí a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO,

- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona,

- bylo sjednáno, že užít své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostrave dňa 11.5.2011

.....

Marek Čuboň

Adresa trvalého bydliště:

Staškov

Ul. Jozefa Kronera 452

023 53